

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Управління освіти і науки Сумської облдержадміністрації
Сумське територіальне відділення МАН України

Відділення: українська філологія
Секція: українська література

Просвітницька діяльність братів Залеських

Роботу виконали члени
науково – дослідницького
товариства учнів 9 класу
Лебединської ЗОШ І-ІІІ ст.№5
м. Лебедина

Науковий керівник:
Хвостенко Світлана Миколаївна,
учитель української мови
та літератури
Лебединської ЗОШ І-ІІІ ст.№5
м. Лебедина

Суми-2012

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ БРАТІВ ЗАЛЕСЬКИХ	
1.1 З історії Лебедина	5
1.2 Древо роду Залеських	7
1.3 Лихвинські зустрічі	10
РОЗДІЛ II. СЛІДАМИ ГЕНІЯ	
2.1 Шевченко як геній офорту	13
2.2 Блакить Петренківського неба	15
2.3 Сяючий купол руїни	17
ВИСНОВКИ	24
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	25
ДОДАТКИ	26





Просвітницька діяльність братів Залеських

Роботу виконали члени науково – дослідницького товариства учнів 9 класу Лебединської ЗОШ І-ІІІ ст.№5 м. Лебедина
 Науковий керівник: Хвостенко Світлана Миколаївна, учитель української мови та

літератур Лебединської ЗОШ І-ІІІ ст.№5 м.Лебедина

Дослідження діяльності таких непересічних постатей в історії та культурі України як Максим та Олексій Залеські є дуже важливим та актуальним.

Навколо імені братів Залеських об'єднувалися люди різних культурних, громадських, політичних та релігійних орієнтацій, їх діяльність була пов'язана з рідним народом.

Максим та Олексій Залеські залишили неабиякий слід в історії та культурі України. Їх діяльність, як правило, аналізується в трьох аспектах: громадсько - політичному, культурному та релігійному.

Брати Залеські неодмінно відзначаються і здібностями досвідчених організаторів, добрих порадників, мудрих наставників.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Життя братів Залеських для багатьох людей ще й сьогодні є неабиякою загадкою. Вони полишили неабиякий слід в історії та культурі України. Їх діяльність, як правило, аналізується в трьох аспектах: громадсько - політичному, культурному та релігійному.

Час, у який жили і діяли брати Залеські, був часом крутого історичного повороту в долі українського народу, зв'язаного з національно-визвольним рухом і підготовкою культурно-історичних умов для соціальних та просвітницьких реформ.

Тому дослідження діяльності таких непересічних постатей в історії та культурі України як Максим та Олексій Залеські є дуже важливим та актуальним. Саме це й спонукало вибір теми наукового дослідження:

« Просвітницька діяльність Олексія та Максима Залеських».

Об'єктом дослідження є життя та різнобічна діяльність братів Залеських через призму національного відродження українців .

Предметом дослідження є з'ясування основних напрямів діяльності громадського діяча Олексія Залеського та священника Максима Залеського в контексті продовження українського відродження, їхнє місце у цих процесах.

Мета дослідження. Теоретично обґрунтувати та дослідити можливість застосування конкретних положень Олексія та Максима Залеських у різних навчальних закладах, застосування основних принципів та поглядів.

Гіпотеза дослідження. Дані дослідження можуть бути використані на уроках та на конференціях, де йдеться про братів Залеських.

Відповідно до мети та гіпотези дослідження передбачалося розв'язання таких завдань:

1. Дослідити періодичну літературу з проблеми дослідження.
2. Зробити загальний огляд життя братів Залеських.
3. Дослідити просвітницьку діяльність братів Залеських.
4. Зробити висновки.

Структура та зміст роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

Містить 30 сторінок.

Хвостенко С.М. Лебединська ЗОШ №5

РОЗДІЛ І. ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ БРАТІВ ЗАЛЕСЬКИХ

1.1 З історії Лебедина.

Наш Лебедин і його околиці напрочуд мальовничі. Тихо плине Псьол. Його береги поросли верболозом. Поля межують з борами й дібровами. На правому березі Псла височать пагорби, здалеку нагадуючи наддніпрянські кручі. Лебедин ховався за лісом у сухій, піщаній долині за вісім верств від Псла і ділився річкою Вільшанкою на дві частини. Звичайне українське містечко з дерев'яними будинками і церквами. Такими побачив ці краєвиди і Тарас Григорович Шевченко, коли улітку 1859 року завітав у наші краї.

Нам, лебединцям, є чим гордитися. Ми разом з усім українським народом будуємо свою незалежну державу. Свій великий рідний дім, вимріяний і вистражданий віками, в якому «врага не буде, супостата, а буде син, і буде мати, і будуть люди на землі». Такою її бачив Кобзар, до такої справедливої, мирної, демократичної, економічно міцної держави прагнемо й ми, його нащадки.

Відповідальність перед прийдешніми поколіннями примушує нас бути терплячими й мудрими і крок за кроком йти по обраному шляху. Хоча на цьому шляху так багато труднощів: і невлаштованість, і непевність, і ціпи жахають, і товару не вистачає. Але, мабуть, кожен розуміє, що нове будувати нелегко, навіть звичайну хату непросто поставити, а тут — державу... Та розум і робочі руки — головне для нас, українців, вони завжди виручають і вдома, і на виробництві, забезпечуючи в районі більш-менш стабільну обстановку. А ще живе надія на краще, а воно неодмінно буде, якщо докладемо сил і вміння, шануватимемо мир і злагоду.

Радує й те, що ми повертаємося до духовності, до моральних цінностей. Щорічне Шевченківське свято «В сім'ї вольній, новій» — яскраве тому підтвердження. Відзначення ювілеїв Т. Г. Шевченка у нашому місті та районі є

не тільки виявом шани й поваги до великого поета-демократа, а й сприяє оновленню культурного життя, утвердженню української мови, відродженню традицій. Реставрація пам'ятника Т. Г. Шевченку, відновлення садиби Залеських та музею в селі Лифине, де у свій час гостював Кобзар – це нагальна потреба сьогодення.

Кожен куточок - етнографічний чи краєзнавчий - є ніби маленьким музеєм, де оживає минуле, що викликає щем серця, кличе до роздумів: і бабусина весільна сорочка, і старий полив'яний глечик, і вишитий рушник, і засушені квіти з рідної землі. І неодмінно - «Кобзар»...

Особливо важливо, що під впливом шевченківського слова ми постійно повертаємося до виконання Закону про мову. Геній Шевченка нагадує нам, що без рідного слова не збудувати суверенну державу, не відродити культури, не розкрити себе світові. А усвідомивши це, ми ніби скинули з себе пута, що гнітили дух і повернули собі рідний голос, а з ним - нашу національну гідність і гордість. І в цьому велика заслуга нашої школи, подвижників-учителів, працівників культури.

У великій і нелегкій роботі по відродженню духовності, становленню нової української держави нам слугує слово Тараса. І ми гордимся тим, що наша Лебединська земля була рідною домівкою поету, тому по праву може називатися Тарасовою. Це велика честь для нас, лебединців.

«Не тільки на Україні, а й у всій Росії знайдеться вельми мало таких місць, як околиці Лебедина», — захоплювався нашим краєм один з кореспондентів «Харьковских губернских ведомостей».

У Лебедині Тараса Григоровича прийняли з із щирою гостинністю, його, поета й художника, тут знали з 40-х років. У повіті поширювались його вірші, пізніше офорти «Живописной Украины», що їх видавав Шевченко. Поета тепло прийняли в господі братів Олексія і Максима Залеських. Вони жили в невеликій

садибі на Михайлівській вулиці. За переказами тут, у діда Залеських - Федора, гостював і мандрівний філософ Григорій Сковорода.

1.2 Древо роду Залеських

Із допомогою наших земляків підготовлено проект створення літературно-меморіального музею у Лебедині «Садиба Залеських» (див. додаток А). Зберігся один із будинків цієї садиби на початку вулиці Першогвардійської (колишня Михайлівська), у якому зараз діє музей Т. Г. Шевченка. (див. додаток Б)

На цьому будинку ще у 1964 році було встановлено меморіальну дошку про те, що у червні 1859 року в ньому побував Т. Г. Шевченко. Зараз ця будівля відреставрована і має зовсім інший вигляд (див. додаток В)

По зернятку збираються відомості про Шевченківський Лебедин і братів Залеських. Люди приносять фотографії членів цієї знатної родини, вже повідомили, що один із братів Максим, був настоятелем Покрівської церкви у Лебедині, на території якої і похований. Непогано було б упорядкувати цю та інші старовинні могили на кладовищах нашого міста. Адже це теж часточка нашої історії.

На одній із центральних алей Мироносницького кладовища знаходиться гранітний обеліск, напис на якому свідчить, що там покоїться Яків Костянтинович Залеський, який помер 2 вересня 1899 року. Це один із нащадків чотирьох братів Залеських, два з яких Олексій і Максим пригощали Т. Г. Шевченка у себе вдома і на березі Псла поблизу села Нові, куди гостинні лебединці запросили поета варити кашу. Після революції в родичів Залеських зберігалось чимало експонатів, пов'язаних з приїздом у Лебедин Великого Кобзаря.

Правнучкою Залеських - Євгенія Григорівна Корнійчук. Це скромна роботяща жінка, яка усе життя працювала робітницею на будовах Лебедина, потім — на хлібозаводі. Зараз — на заслуженому відпочинку, цікавиться літературою, періодичними виданнями.

Її мати Єлизавета Миколаївна була дочкою Миколи Максимовича Залеського — сина одного з братів Залеських, до кого приїздив у гості Т. Г. Шевченко. Євгенія Григорівна добре пам'ятає розповіді матері, почуті нею від своїх батьків, дідусів і бабусь про приїзд Тараса Григоровича у Лебедин.

Дід її, Микола Максимович Залеський, до революції працював нотаріусом в Охтирці. В Євгенії Григорівни збереглося безліч старовинних фотографій її рідних, у тому числі і діда М. М. Залеського, його будинку нотаріальної контори в Охтирці, чимало поштових листівок, цікаві уривки юридичних документів, написаних його рукою.

Батько Залеських - лебединський священослужитель Михайло Федорович прожив довге життя. Після 1798 року був священником у селі Рябушки. У 1810 році переведений у Лебедин, отримавши сан протоієрея Успенської соборної церкви. У свої 73 роки він все ще працював законовчителем повітового училища і був людиною досить освіченою. Одна з його проповідей у 1817 році навіть удостоїлася друку. Михайло Федорович рано овдовів, і діти росли без матері, але він виховав їх і дав освіту. Тільки один з них — Максим успадкував професію батька, став священником у рідному місті. В Лебедині мешкав по вулиці Михайлівській.

Олексій, як і брати — Костянтин та Микола, пішов, як тоді говорили, «на штатську службу». У 1837 році він був студентом Харківського університету, в 1851 році — скарбником комітету по спорудженню сухого доку в Севастополі, потім колезьким секретарем. Ще через два роки Олексій Михайлович значиться як «проживаючий у місті Лебедині титулярний радник». Брати Залеські були щирі українці, люди гостинні й на всю околицю вславилися вмінням варити і пити варенуху. Кажуть, що біля них у Лебедині був невеличкий гурток «варенушників», який потроху нагадував колишнє товариство Закревського — «мочимордів». Головою «варенушників» був Олексій Залеський. Ніхто ліпше і смачніше за його не здатен був зварити варенуху.

Теплий прийом Кобзаря на Лебединщині — яскраве свідчення того, як шанували у нас його творчість, талант, особистість. Лебединці свято зберігали дарунки Шевченка. Майже всі експонати стали надбанням музею

Т. Г. Шевченка в Києві.

Коли у 1918 році в Лебедині відкрилася організована Земством виставка української старовини, на ній було представлено все, що мало зв'язок з приїздом Тараса Григоровича на Лебединщину.

Як свідчить каталог, виданий у Лебедині в 1918 році, на виставці люди побачили багато творів Шевченка. Цікаву колекцію представила родичка Залеських Катерина Максимівна Сучкова - Залеська, очевидно, це сестра Миколи Максимовича або дочка Максима Михайловича Залеських. А Євгенія Григорівна Корнійчук їй доводиться внучатою племінницею.

1.3 Лихвинські зустрічі

...Ще в 1926 році жив у Лихвині 104-річний дід Микола Іванович Денисенко, колишній садівник Хрущова. Записані його спогади про гостей, які приїжджали до місцевих панів. Увагу садівника привернув один з них, який любив малювати.

— Я ото йду мимо нього, — згадував старий, а він зупинить мене і запитує - «А подивись на цей малюнок, як він тобі — подобається?» «Гарний, — кажу я».

Інший 106-річний Лихвинський дід пригадував, як приїжджий художник усі дні тільки те й робив, що малював і писав. Ніхто з дворових не знав його прізвища та імені, тому всі прозвали його паном Художником. І він дивний якийсь був. Ото, бувало, несе яка-небудь вагітна молодиця свиням їжу, а він вийде зі своєї кімнати та до неї : «Хто тобі дозволив такий тягар нести? Хіба можна у твоєму стані?» І брав ношу в молодиці та й ніс аж до хліва. Усі дворові дивувалися: що це за пан?

Майже тиждень пробув Тарас Григорович на Лебединщині. І кожен день був сповнений для нього враженнями і новизною. Сучасники Шевченка твердили, що ніхто так глибоко не відчував природу, як Тарас Григорович. А напрочуд мальовничі. Неподалік Псьол розливається по широкій заплаві, що поросла шелюгами, осокою і вербами. Тихий, спокійний плін води. Вночі на луках скриплять деркачі.

Червень — сінокосна пора. Ночі короткі й теплі. А зорі над Псьолом високі й спокійні. В одну з таких ночей Тарасу Григоровичу не спалося, і він вийшов помилуватися чарівною українською природою, подихати цілющими пахощами свіжоскошеної трави, послухати ніжний солов'їний спів.

Нині у цих місцях Псьол перетинає гребля гідроелектростанції. І село Нові тепер уже не хутір. Неподалік - найжджена дорога. Нею мчать автомобілі із Сум на Лебедин, а далі на Гадяч і Полтаву. Але як і раніше ростуть по берегах річки

кущі червоного верболозу, де в червні 1859 року на світанні звучали пісні варенушників, дзвеніла гітара відомого гітариста О.М. Залеського, акомпонуючи бархатистому Шевченковому голосу, що виводив «Зіроньку». Залеські вирішили влаштувати на честь поета «кашу», аби вільно й невимушено поговорити про все, що їх хвилювало, поспівати, повеселитися.

У числі людей, які щиро зустріли Шевченка в Лебедині, був також Отто Максимович Цеге фон Мантейфель. Німець за походженням, він народився у 1822 році, закінчив Академію художеств у Петербурзі, служив у російських військах. Саме у 1859 році в Лебедині квартирував Вознесенський уланський принца Гессенського полк. Можливо, художник і служив у цьому полку. Його офіцери брали діяльну участь у громадському житті міста. В Лебединському художньому музеї збереглась одна з картин художника Мантейфеля «Поміщицький дворик». На ній зображено садибу братів Залеських.

Відомо також, що художник Мантейфель написав картину «Пікнік» — своєрідний груповий портрет лебединських знайомих Шевченка. Серед них - сам художник, Максим і Олексій Залеські, лікар вихованець Харківського університету Пилип Михайлович Одарченко, родич Лазаревських Я. Т. Нерода, штепівський поміщик - ліберал В. В. Данилов та інші. На жаль картина «Пікнік» не збереглась до наших днів.

У краєзнавчій літературі стверджується, що на спомин про зустріч на березі Псла Шевченко подарував Олексію Залеському свій офорт «Приятелі» з написом «Варенушному архимаїстрови О. М. Залеському на пам'ять 6 іюня 1859 на Нови Т. Шевченко»(див. додаток Г). Максим же отримав у подарунок від дорогого гостя три живописні твори : «Купка селян біля пригаслого багаття», « Наймичка, яка зашиває собі поділ порваної сорочки» і « Пастушок».

У таку чудову ніч разом із поетичними рядками приходять і натхнення, і спогади. У нічній тиші упівголоса Тарас Григорович декламував.

Сучасники пригадують, що Шевченко був чудовим аматором. Його читанням уголос захоплювався Карл Брюллов, а особливо гарно, вражаюче читав Тарас Григорович власні вірші. «Він віршами своїми перемагав усіх, він витискав з очей слухачів сльози зворушення і співчуття, він настроював душі на високий діапазон своєї запальної ліри, він вів за собою старих і малих, холодних і палких. Читаючи чудесні свої твори, він робився чарівним: музичний голос його переливав у серця слухачів усі глибокі почуття, які тоді володіли ним. Він обдарований був більше, ніж талантом, йому був даний геній...» Так захоплено розповідала про читання віршів Шевченком у своїй автобіографічній «Повісті» княжна Варвара Миколаївна Рєпніна, яка все життя кохала Шевченка. До речі, її племінниця, теж Варвара, портрет, якої ще дівчинкою намалював Т. Г. Шевченко, була дружиною графа В.О.Капніста у Михайлівні.

У Лихвині Тарасу Григоровичу, певно, пригадалася цікава дружня петербурзька розмова з відомим негритянським актором Олдріджем, який дуже любив Тараса Григоровича. У Росії Олдріджа зацікавила така обставина. У його рідній Африці цілий рік світить сонце. Однак, зимуючи там серед чудової природи, наші солов'ї не тьохкають під розкішними пальмами. Чому? Наївний Олдрідж... Хіба не ясно, що солов'ї тьохкають там, де мостять свої гнізда. Птахи співають тільки у себе на батьківщині.

РОЗДІЛ II. СЛІДАМИ ГЕНІЯ

2.1 Шевченко як геній офорту

За офорти «Приятелі» (див. додаток Г) та «Притча» (про робітників на винограднику)

Т. Г. Шевченку наступного року було присвоєно звання академіка.

Художник постав як продовжувач демократичної традиції Жака Кало, Рембрандта, Франциско Гойї. Громадянський пафос останнього вплинув на творчість Т. Шевченка і, зокрема, виявився в реалістичних роботах періоду заслання. “Це було справжнє інтелектуальне диво: повернувшись із заслання, (яке називали “сухою гільйотиною”), він проявив у своїх офортах природу генія і таким чином долучився до найвищої європейської традиції офортистів”.

Творчість Т. Шевченка пов’язана з традиціями давньої української гравюри (від анонімних граверів XVII ст. до відомих майстрів гравюри: Івана Щирського, Леонтія та Олександра Тарасевичів, Федора Козачківського, Григорія Левицького).

Жанри і мистецькі прийоми Т. Шевченка близькі не лише до романтизму, а певною мірою до імпресіонізму.

Лінії в офорті видряпуються по кислототривкому шару лаку, потім поверхню протравлюють кислотою. Ділянки поверхні, які необхідно захистити від руйнівної дії кислоти в процесі роботи, покриваються тонкою плівкою захисного кислототривкого лаку. Лаком є речовина, схожа на віск, яка залежно від типу зображення та індивідуальної техніки художника може бути м’яка або тверда. Її називають «грунтом». Краї й задню сторону пластини як правило ізолюють від кислоти лаком.

Нанесення малюнка на грунт здійснюється офортною голкою, при цьому на ділянках зображення прочиняється поверхня металевої пластини. Потім пластина занурюється в кювету з розбавленою кислотою, яка протравлює відкриті ділянки металу. Пластину можна витягувати у будь-який момент, а

дія кислоти на певні лінії та штрихи можна припинити, покривши поверхню спеціальним покривним (бітумним) лаком.

Якщо лінії протравлені досить глибоко, пластину витягують з кислоти і видаляють ґрунт та лак з її поверхні, після цього наносять фарбу. Потім приступають до процесу друку: відтиснення виконується з пластини, покритої зволоженим папером, на офортному верстаті.

Офорт може проходити декілька стадій переробки. Художники-гравери зазвичай виконують відтиснення з пластини на різних стадіях роботи, щоб краще контролювати створення офорту.

Скопіювати офорт Шевченка просто неможливо: ніхто, крім автора, не знає ні послідовності дій у застосуванні знарядь, ні тривалості процедур травлення дошки. Та навіть набір інструментів вгадати практично неможливо. У цьому і полягає унікальність кожного твору гравюри й особлива цінність авторських офортних дошок.

У Тараса Шевченка було багато творчої, космічної енергії! Він як справжній Пророк: був, є й буде!

Сьогодні ми ще раз усвідомили: Шевченко – геніальний офортист. І якщо мистецтво — це ламання канону, то Він — наш найбільший крушитель канону мистецького, поетичного

2.2 Блакить Петренківського неба

Є всі підстави стверджувати, що поет-романтик М. М. Петренко був учасником зустрічі на березі річки Псла біля хутора Нові 9 червня 1859 року, але впізнати його на груповому портреті художника Мантейфеля неможливо, бо фотографія М. М. Петренка до наших днів не збереглась. А можливо, він і не хотів виставлятися, адже можна тільки здогадуватися, що загрожувало учасникам зустрічі з опальним поетом-демократом, який висміяв царя і царицю і відбув за це десятирічне заслання. Чим це могло скінчитися для збіднілого поміщика юриста Петренка, у якого крім казенної служби не було ніяких засобів до існування, зрозуміло кожному.

Так сталося, що донедавна біографія українського поета-романтика прогресивного напрямку XIX століття Михайла Миколайовича Петренка була майже невідома. Були, щоправда, деякі скупі уривчасті свідчення, які важко було підтвердити. Зусиллями викладачів і студентів філологічного факультету Слов'янського педінституту майже тридцять років тому було незаперечно встановлено, що поет народився 1817 року в Слов'янську і, як говорить його перший біограф А. Метлинський, "проживав та вивчав мову і побут в місті Слов'янську і його околицях". 1836 року Михайло Петренко вступив до Харківського університету і закінчив його 1841 року. Потім став працювати по цивільному відомству. У літературі, зокрема, вказується, що якийсь час він був наглядачем повітового училища в місті Лебедині (тепер Сумської області). Зберігся будинок, у якому в 1849—1862 рр. жив український поет-романтик М.М. Петренко - вулиця Щербакова, 4 (див. додаток Д). Інших біографічних даних майже ніде немає. Не залишилося навіть його портрета.

Михайло Петренко — автор 19 поезій, надрукованих протягом 1841 — 48 років в харківських альманахах "Сніп", "Молодик", "Южный русский сборник". Є відомості, що він написав п'єсу "Панська любов", але вона не збереглась.

Треба сказати, що за останні роки завдяки літературознавцям, нащадкам поета, ентузіастам-краєзнавцям деякі білі плями в біографії М. Петренка тепер уже певною мірою заповнені.

Похований М. М. Петренко на Покрівському кладовищі у Лебедині. Старожили допомогли встановити місце поховання поета. Робітники заводу технологічного обладнання виготовили пам'ятний знак, який буде встановлено на могилі поета.

ХВОСТЕН

С.М. Лебединська ЗОШ №5

1.3 Сяючий купол руїни.

В Україні свято Пресвятої Богородиці набуло особливого статусу з незапам'ятних часів. Серед людей ходить повір'я, що Божа матір обрала наш край як свій уділ, взяла його під свою високу опіку. Заступництво Богородиці відчувало і українське козацтво.

Лебедин у 17-му сторіччі став сотенним містечком Сумського козацького полку. Наше місто заснували вихідці зі Ставищанської козацької сотні Білоцерківського полку, що на Київщині. Це підтвердив своїми дослідженнями наш земляк і краєзнавець Олександр Кривошия із Запоріжжя. Згідно із старовинними документами, перший Покровський храм у Лебедині було збудовано у 1678 році. Покрова Богоматері, яку споконвіку вважали своєю захисницею і покровителькою українські козаки, була у великій пошані.

У середині 18-го століття настоятелем Покровського храму був отець Максим, один із братів Залеських, який разом із культурною громадою Лебедина пошановував Т.Г.Шевченка під час останньої подорожі Тараса Григоровича на Україну. За давнім звичаєм, отця Максима поховали поряд із церквою.(див. додаток Е)

До 1875 року на місці цегляного храму стояла дерев'яна одноіменна церква, зведена на кошти парафіян першими поселенцями Лебедина. Новий кам'яний банний храм з високою дзвіницею теж був споруджений на кошти місцевого населення. Стильова єдність його з Вознесенською церквою у Лебедині просліджується у формах та деталях і дає можливість вважати, що архітектором обох культових споруд була одна і та ж людина. Знаходиться вона на західній околиці міста (тепер вул. Покровська, колишня вул. Р.Люксембург).

Деякі відомості про Покровську церкву містить і "Справочная книга для Харьковской епархии" за 1904 рік Івана Самойловича. Тут значиться, що церква на той час мала 25 десятин орної землі, 32 десятини лісу, 2402 рублі

капіталу. При церкві діяла церковно-приходська школа. Серед парафіян значилося 782 особи чоловічої і 772 - жіночої статі. Вочевидь, сюди було включено і населення приписаного до храму з козацьких хуторів Гарбарі, Барабашівка, Дремлюги, Пилипенки. Штат церкви складався із священника і псаломщика. Священником на той час був Петро Чудновський 1840 року народження. Він закінчив духовну семінарію, став священником у 1865 р. Займав посаду благочинного першого Лебединського округу і голови Лебединського відділення епархіальних училищ. У 1913 році священником у храмі був Максим Іванович Сулима.

На початку 30-х років 20-го століття у Лебедині закрили усі церкви, Покровський храм стали використовувати як склад для зберігання зерна.

А церква не тільки допомагала віруючим рятуватися від недругів, а й від голодомору 1932-1933 років. Із вуст ветеранів Клісевого провулка довелося почути майже неймовірне: начебто з церковного підвалу декому з голодуючих вдавалося добути клунки проса, яке зберігали у церкві. Певно, був потаємний хід, а швидше за все, винахідливий люд провертів із підвалу отвір у церковній підлозі і забивав її раз у раз чопком, наповнивши свої клунки. А просо, наче вода, протікало через свердловинку маленькою цівкою, рятуючи людей від голодної смерті.

Під час війни мешканці Покрівщини використовували церковний підвал і як бомбосховище, рятуючись у ньому від нальотів ворожої авіації.

Тодішня окупаційна влада дозволила відновити в церкві Божу службу. 13 листопада 1941 року міська управа прийняла постанову з розпорядженням директору художнього музею Б.К.Рудневу видати Покровській церкві 6 церковних речей, у тому числі два Євангелія, ручний хрест, два церковні килими, одну чашу. 20 грудня 1941 року музей по акту передав ці речі церкві. Багатьом ветеранам, які у післявоєнну пору були дітлахами, запам'яталося і 1941 рік, і церковний староста - високий і худий дядечко Гнат Орел з

невеличкою гулькою волосся. Після Божої служби він часто запрошував дітей до церкви і пригощав церковними проскурами та медовим компотом, якими Іван Плис причащав мирян.

Розповідають, що під час громадянської війни Гнат був завзятим козарлюгою та не зміг ухилитися від удару тупим мечем, від якого все ж залишився знак на все життя. Жив він поряд із церквою у провулку Орлів, назву якому дали пращури.

Трагічно склалася доля церкви: на початку 60-х років під час антирелігійної компанії діяльність усіх лебединських церков припинилася. Покровську церкву передали під склад міським торговельникам. Споруду не ремонтували, бо не дозволяла влада. На цей рахунок була всесоюзна настанова з розрахунком, що у такий спосіб храми поруйнуються від снігу, який, розтанувши, заливатиме стелю і підлогу. Красива за архітектурою пам'ятка руйнувалася і швидко стала непридатною навіть для складського приміщення. Та незважаючи на це, храм не втратив своєї краси.

У липні 1994 року група художників області, яка побувала на Лебединському пленері, звернула увагу на старовинні храми, що перебували у жалюгідному стані. Найбільше привабив митців Покровський храм. Свої полотна пензлем і малюнки біля нього зробили десять митців. Ці твори потім експонувалися на виставках у Сумах і Лебедині. Деякі з них автори подарували художньому музею Лебедина. Свого часу Сумський художній музей придбав для своєї колекції ряд картин нашого міського живописця Віктора Йосиповича Корнієнка, на яких автор змалював майже всі церкви району. Серед них і Покровський храм з поруйнованим дахом, вибитими вікнами і дверима, який у розпачі гукає до людей, щоб його підняли з руїн.

Дехто ледь не повірив у чудо, що сталося декілька років тому. Кілька десятиріч облуплені стіни храму на пагорбі увінчував обідраний купол. Хто надихнув церковну громаду взятися за реставрацію церкви, встигли забути, а

зібрані на ремонт кошти, щоб їх не проковтнула інфляція, вирішили вкласти у діло. Сяючий на сонці новенький оцинкований купол увінчали православним хрестом (див. додаток Є) Як встановити його по всіх правилах, радилися із старожилами вулиці. Найближчий з них - Олександр Якович Ярошенко із Клісєвого провулка. Колишній фронтовик і учасник бойових дій, він майже все життя працював на заводі поршневих кілець. Пам'ятає ветеран і ажурні церковні ворота з тендітною хвірточкою, і вмонтовану в ній ікону святого великомученика Пантелеймона - цілителя, який допомагав долати недуги віруючим.

Серед прихильників реставрації храму були колишня вчителька міської ЗОШ № 3 Лідія Володимирівна Дворницька, колишній фельдшер міської райлікарні Надія Григорівна Проскурня та багато інших, хто добре пам'ятає вуличні храмові застілля. Зокрема у прицерковному провулку Орлів, де і тоді, і зараз стоїть якихось півдесятка хат. Але відбудова церкви припинилася.

Чудо все-таки сталося. Нехай ще й не зовсім, нехай ще й не відбудований повністю храм, але вже правиться служба, а на свято Пресвятої Богородиці знову зібралися прихожани і бажали один одному добра та злагоди, Божої помочі.

Доля храму хвилює і випускників нашої школи. Галина Однолітко (Пініна), яка зараз проживає у м. Хмельницький написала вірш «Відродження храму Покрови Пресвятої Богородиці»

Божий храм при дорозі стоїть,
Не йшли люди до Храму говіть.
Не щадила святиню пора,
Стіни краяли холод, жара.

І дощі, і бездушність людей,
Йшли від Бога до хибних ідей.
А Покрова свята усе ждала,
Омофором своїм покривала.

Щедро сонце над храмом іскриться
Ожила і радіє дзвіниця.
Християни ідуть вже до Храму,
Відчиняють байдужості браму.

Хтось поклав вже цеглинку чи дві,
Линуть з Храму молитви, пісні,
То священика голос лунає,
Божу Матір Святу прославляє.

Надихає священик Василь,
Він доклав вже немало зусиль
Для відродження Храму Покрови,
Щодня лине молитва до Бога!

Його віра, надія й любов,
До святині веде під Покров,
У молитві серця зігриває,
Богородиці Храм воскресає.

У промовах, піснях і молитвах,
Він за віру іде, як на битву,
Доторкається кожного серця,
Залишає в них віри озерця.

Кожен має цеглинку покласти,
За майбутнє, добробут і щастя,
Храм Покрови з руїни підняти –
Про це просить усіх Божа Мати.

ХВОСТ

ВИСНОВКИ

Брати Залеські користувалися загальною повагою народу ще за життя, а після смерті їх ім'я стало культом в позитивному значенні цього слова. Залеські, як писали про них О. Кониський та І. Єрофеїв, були «прославлені в своїй окрузі «мочеморди» й «варенушники».

Навколо імені братів Залеських об'єднувалися люди різних культурних, громадських, політичних та релігійних орієнтацій, їх діяльність була пов'язана з рідним народом.

Постать Залеських ніколи не переставала цікавити як їх сучасників, так і пізніше істориків, викликаючи при тому полярні думки й судження. Але на яких би рисах характеру чи особливостях діяльності вони не зупинялися, всі однак згодні в тому, що це були вольові, авторитетні, покликані своєю добою та її звичаями. В той же час Олексій та Максим Залеські неодмінно відзначаються і здібностями досвідчених організаторів, добрих порадників, мудрих наставників.

Отже, брати Залеські zostалися в історії Лебединщини передусім як невтомні плугатарі на ниві просвітництва, суспільно-громадської праці. Можемо зазначити, що Максим та Олексій Залеські безперечно належить до людей всеукраїнського виміру. Такі постаті, як брати Залеські, важливі для нинішніх і майбутніх поколінь саме тому, що на прикладах їхнього життя і діяльності маємо вчитися безкорисливо служити найвищим ідеалам рідного народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Газета «Життя Лебединщини», № 5, 2008 р.
2. Газета «Життя Лебединщини», № 11, 2012 р.
3. Дудченко В.Г. З історії Лебединщини. Випуск 1.- Лебедин,1993.- С.18-19.
4. Конинський О. Я. Тарас Шевченко. Хроніка його життя .- К.,1991.- С.646.
5. Кужель Р.П. Шевченко і наш край // З історії Лебединщини. – Лебедин, ВВ « Білий Лебідь» редакція газети «ЖЛ», 1994. – С.10 -17.
6. Момот Л.М., Лебедин // Збірник архівних документів і матеріалів .- Харків,1997. С.21-22

Хвостенко С.М. Лебединська ЗОШ №5

ДОДАТКИ

Додаток А



Додаток Б



Додаток В



20

Додаток Г



Додаток Д



Додаток Е



№5

Е

Додаток Є

